

[8. MAI 2017, KL. 21.42]

Kjære Aksel

Takk for ditt svar. Du skriver igjen om det gode liv, men jeg tror ikke dette er et empirisk spørsmål eller at det kan ha et rent kvantitativt svar. Selv om erfaringer fra mennesker med kroniske sykdommer, med nedsatt hørsel, med sosial angst eller med varianter av nedsatt kognitiv funksjonsevne, viser at de kan ha svært gode liv, like gode liv og mindre gode liv enn andre, er ditt spørsmål et etisk og dypt filosofisk spørsmål. Det handler selvsagt om å redusere smerte og lidelse, og om mulighet for å følge sine interesser, men vel så mye om relasjoner og opplevelsen av å ha et meningsfylt liv. Som du selv skriver «Vi har større planer for livet vårt, vi søker mening med tilværelsen, vi ønsker å gjøre andre godt».

Men når du gjør en sammenligning av menneskers liv ved å regne ut verdien av et godt liv, eller et mindre godt liv, slik vi kan regne ut for eksempel hvor mye mat vi trenger for å overleve, så blander du sammen det deskriptive, at noen er født med en genfeil, et syndrom eller har nedsatt kognitiv funksjonsevne, og det normative, at de bør behandles ulikt og aldri kan leve fullverdige liv. Men å forfølge denne logikken, basert på argumentet om at ingen ønsker å være syk eller ha nedsatt funksjonsevne (som vi kan være enige i), er som å si at ingen ønsker å få kreft, men at de som får kreft ikke kan leve like fullverdige liv, uansett hvor mye samfunnet tilrettelegger for det.

At du har en konsekvensialistisk forankring, kommer ikke som noen overraskelse, det vil si at du mener at handlinger i stor grad kan rettferdiggjøres hvis konsekvensene er gode eller nyttige. Du kunne ha trukket inn både dydsetikk, omsorgsetikk og ikke minst plikt- eller sinnelagsetikken om at mennesket ikke skal brukes (kun) som et middel, men er et mål i seg selv. Da er vi tilbake til menneskeverdet igjen. Du skriver at dette ikke er lett å få tak på, og det er det heller ikke. Selv om respekten for menneskeverdet står innskrevet i den norske Grunnloven, i skolens formålsparagraf og er en av grunnpilarene i verdenserklæringen om menneskerettighetene, så er det ikke dermed sagt at du trenger å forsvare det, eller at vi ikke kan diskutere hvordan (og hvorfor) vi kan *begrunne* prinsippet om at alle mennesker har samme rettigheter og er like for loven. Du har mot som tar dette opp, det vil jeg si. Men at du da vekker sterke følelser hos mange, det forstår du sikkert også godt: Du rokker ved selve fundamentet for vårt demokrati, eller som det står i Grunnloven, paragraf 2: «Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal tryggje demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.»

Og så til spørsmålet om saklighetsnormer og idealer om en offentlig samtale; du referer til det praktiske nivået, om vi prater med noen eller om noen. Jeg var derimot opptatt av å finne ut hva slags betrakterperspektiv du har som forsker når du går ut mot en gruppe mennesker som dem med Downs syndrom? Betrakter du disse som selvstendige, likeverdige subjekter med sine interesser, engasjement og livskraft som andre? Eller som en gruppe sett utenifra, basert på faglitteratur eller statistikk?

Beste hilsen Inga

[9. MAI 2017, KL. 09.04]

Kjære Inga

Takk for tålmodigheten. Du har rett i at vurderingen av et godt liv er et «etisk og dypt filosofisk spørsmål». Noe annet har jeg aldri hevdet. Du tar imidlertid feil når du skriver at jeg blander det deskriptive, at folk er ulike, og det nor-

mative, «at de bør behandles ulikt og aldri kan leve fullverdige liv».

Hvis vi med «fullverdig liv» mener *et godt liv*, slik jeg gjentatte ganger har presisert at jeg mener, så kan vi (empirisk) vurdere hvordan et liv står seg mot en (normativ) mal for det gode liv. Det vil være umulig å rangere alle liv, men å fatte grovkornede vurderinger er mulig. Et liv som rusmisbruker er dårligere enn et lykkelig liv fylt med meningsfulle prosjekter og relasjoner. Et liv med en rekke sykdommer og en IQ som en åtte-ni-åring, vil komme dårligere ut, uavhengig av hvilke teorier om hva som kreves for å leve et godt liv.

I mitt siste brev presenterte jeg to slike teorier, hedonismen og en bredere form for konsekvensialisme. Årsaken til at jeg ikke nevnte plikt-, eller -sinnelagsetikken, eller dydsetikken for den saks skyld, er at jeg ikke ser hvordan det skulle styrke din sak. En person med psykisk utviklingshemming vil slite med å handle etter Kants kategoriske imperativ, eller på tilfredsstillende vis kultivere et sett med karaktertrekk eller dyder. Jeg merker meg at hverken du eller andre i denne debatten har argumentert for at alternative teorier om det gode liv skulle gi andre konklusjoner. Det er imidlertid viktig å huske på hvorfor vi foretar denne øvelsen. Det er ikke fordi det er spesielt viktig å kåre gode og dårlige liv, men fordi vi trenger noe å styre etter, for eksempel når vi skal vurdere hvilke liv vi skal sette til verden.

At noen skal «behandles ulikt» fordi de lever begrensede eller dårligere liv, er en vurdering som trenger en ytterligere begrunnelse. Det kan vi gi. Om vi for eksempel ønsker å legge til rette for at personer med Downs syndrom lever bedre liv enn de ellers ville gjort, så må de behandles ulikt, de må få spesiell tilrettelegging. Men det følger ikke av det faktum at noen har reduserte kognitive evner, at de ikke bør ha de samme grunnleggende rettighetene som andre, slik du ser ut til å antyde at jeg mener. At vi bør behandle alle personer med verdighet og respekt har jeg påpekt flere ganger allerede.

Det vi diskuterer, er ikke om personer med psykisk utviklingshemming skal ha det samme vernet i loven, det bør de. Men skal en ennå uspesifisert teori om menneskeverd spille noen rolle, så må den på en troverdig måte kunne begrunne hvorfor vi enten ikke bør tillate selektiv abort etter uke 12, eller hvorfor det å snakke om gode og dårlige liv, skulle være i strid med noens menneskeverd. Det er de to syndene jeg har begått i denne debatten. Jeg har imidlertid vanskelig for å se at en innvending om menneskeverdet ikke kan reduseres til en triviell påstand om at det er ubehagelig for mennesker å få sine liv beskrevet utenfra, noe jeg holder fast ved at både kan og bør gjøres. At det skulle være i strid med både forskerens rolle og verdifundamentet vårt demokrati er basert på, krever en solid begrunnelse, som du ikke har vært i nærheten av skissere opp.

Beste hilsen Aksel

For at ingen skal få det siste ordet, ber vi begge brevskriverne om å skrive en kort sluttreplikk. Hva fikk de ut av dette? Hva lærte de om den andre?

Aksel Braanen Sterri:

I debatten de siste ukene er utgangspunktet til tider blitt glemt. Jeg sier det derfor enda en gang: Det er en vurdering av kvinners rett og begrunnelse for å ta selektiv abort, som har tvunget meg til å ta stilling til om et liv med Downs syndrom er like godt som et liv uten.

Jeg er nok mindre opptatt av å ta hensyn til følelser i den offentlige debatten enn mange andre. Jeg tenker at filosofer, som andre fagfolk, har en plikt til å si ting i klartekst og ikke være redde for å følge argumentene dit de leder en. Men jeg ser også behovet for å snakke til, og ikke

Slik jeg ser det, er det ikke «sårende» eller «skån-somme» uttalelser som er prøvestenen her, men derimot bevissheten om forskerens, ditt eget, betrakterperspektiv.

INGA BOSTAD

LES MER

Les flere innlegg og essays om problemstillingene på morgenbladet.no. Blant annet Aksel Braanen Sterris essay «Et forsvar for sorteringssamfunnet».

bare om, de som er gjenstand for diskusjon, slik Inga Bostad påpeker.

Slik jeg ser det, er vår største uenighet betydningen av menneskeverdet. Tatt i betraktning vår nære historie kan jeg forstå at det er fristen- de å legge vekt på det. Men så lenge vi ikke definerer begrepet nærmere, så står det, slik jeg ser det, i veien for en klarest mulig diskusjon om disse vanskelige spørsmålene.

Inga Bostad:

Debatten reiser dypt filosofiske spørsmål som det ikke er entydige svar på. Jeg gikk ikke inn i den for å diskutere kvinners rett til å ta selektiv abort etter uke 12, og jeg synes det er uheldig at vi ender brevvekslingen der. For meg dreier debatten seg om hvilket samfunn vi ønsker å leve i, hvilke egenskaper ved mennesket som tillegges vekt og har status, og at meningen med livet neppe kan måles og nok må inneholde en god del subjektivitet.

Å knytte verdien av et liv til egenskaper ved mennesket, kan være nyttig, men også høyst problematisk. Å ha høyt utviklede kognitive egenskaper, er ofte en styrke, men også evnen til og gleden ved samarbeid, eller evnen til å gi og motta omsorg og anerkjennelse kan være det. Rasjonalitet alene kan føre til gode ting og mindre gode ting.

Jeg ser det slik at den helseøkonomiske styringen Sterri etterspør er kvantitative instrumenter uten annen normativ begrunnelse enn det som er knyttet til den utilitaristiske maksimen om ressurser. Jeg er enig i at begrepet om menneskeverdet er vagt (hva skulle definisjonen vært?), mens andre sier at det er innlysende. En grei versjon er å holde seg til Verdenserklæringen om menneskerettigheter, artikkel 1, nemlig at «alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter». Og så kan det begrunnes ulikt.

aktuelt@morgenbladet.no

